

Маргарита Скаженик
(Київ)

ВЕСНЯНІ ТРАДИЦІЇ СЕРЕДНЬОГО ПОЛІССЯ (за обрядами та піснями басейну Уборті)

У статті подано результати досліджень середньополіських весняних традицій, локалізованих у басейні ріки Уборть (Ємільчинський та Олевський р-ни Житомирської обл., Лельчицький та прилеглі села Петриківського й Мозирського р-нів Гомельської обл.). Предмет розгляду – весняні обряди, пісенні жанри весняного сезону (веснянки закличні та співні, хороводно-ігрові, постові пісні релігійного змісту), основні (домінантні для кожної традиції) мелотипи. Кожний з аспектів розглянуто в контексті його географічної локалізації.

Ключові слова: Середнє Полісся, весняні обряди, весняні заклички, веснянки, хороводно-ігрові веснянки, постові пісні, мелогографія, локальні пісенні традиції.

The report presents results of a study of spring traditions of Central Polissya which are localized in the Ubort' river basin (Emilchyn and Olevsk areas of Zhytomyr region, Lelchitsy and neighboring villages Petrikov and Mozyr areas of Gomel region). The report reviews the spring ceremonies, song genres of spring season (spring songs, horovod games, songs with religious content), the dominant melodic types for each tradition. All aspects are considered in the context of their geographical location.

Keywords: Central Polissya, spring rites, spring songs, horovod games, songs with religious content, melogeografiya, local song traditions.

В статье представлены результаты исследований центральнополесских весенних традиций, локализованных в бассейне реки Уборть (Емільчинский и Олевский р-ны Житомирской обл., Лельчицкий и смежные сёла Петриковского и Мозырского р-нов Гомельской обл.). Предмет рассмотрения – весенние обряды, песенные жанры весеннего сезона (веснянки-заклички и песенные веснянки, хороводно-игровые, постовые песни религиозного содержания), основные (доминантные для каждой традиции) мелотипы. Каждый из аспектов рассматривается в контексте его географической локализации.

Ключевые слова: Центральное Полесье, весенние обряды, весенние заклички, веснянки, хороводно-игровые веснянки, постовые песни, мелогография, локальные песенные традиции.

У продовж останніх 30-ти років Середнє Полісся перебуває в центрі пильної уваги етномузикологів Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського. Особливий інтерес становлять обрядові, зокрема календарні, пісенні жанри як найпоказовіші для структурно-типологічних і мелогографічних досліджень. Однак, весняні пісенні традиції Середнього Полісся лишаються недостатньо вивченими. Мелотипологічну характеристику отримали веснянки й русальні пісні з Київського Полісся – їх дослідженням займалися Євген Єфремов [3; 4; 5] та Ганна Коропніченко [12]; весняні мелотипи Східної Житомирщини з межиріччя Тетерева й Ужа представлені в публікації Є. Єфремова [6]; весняні заклички нижньої течії ріки Уборть розглянуто в праці авторки цієї статті [20]; загальна характеристика весняних традицій Уборті, у контексті з іншими жанрами календарного циклу, міститься в розвідці «Мелогографічний ландшафт басейну

Уборті» [22], у якій наведено 19 ритмокомпозиційних типів веснянок і мелодичні моделі домінантних форм, в атласі подано кольорові карти поширення ритмічних типів та їх локальних мелічних версій [22, карти К12-7, 8], доданий до збірника DVD-носії містить аудіоприклади¹.

Весняна обрядовість усього басейну Уборті (у комплексі музичного й акціонального компонентів) ще не ставала об'єктом для окремого дослідження. Предметом розгляду є весняні обряди та пісні з погляду їх географічної локалізації та узгодженості між собою. Вивчення традиційних весняних мелодій актуальне й тому, що, порівняно з іншими календарними жанрами, інтерес до весняного репертуару у виконавців старшого покоління (кінця 1920–1930-х років народження) послаблюється, і він швидше забувається. Респонденти молодшого віку (1950–1960-х років народження) веснянок практично не знають.

Перш ніж приступити до розгляду весняних традицій басейну Уборті, окресли-

мо його територію та стан обстеженості. Ріка Уборть є правою притокою Прип'яті й тече територіями чотирьох районів: Ємільчинський та Олевський райони Житомирської області, Лельчицький район і південні села Петриківського району Гомельської області Білорусі (див. карту). До початку 1990-х років ці терени лишалися практично недослідженими². Фронтальне обстеження (методом «із села в село») музичного фольклору Уборті (включно з білоруською територією) та суміжних земель провели співробітники Проблемної науково-дослідної лабораторії з вивчення народної музичної творчості НМАУ ім. П. І. Чайковського: Ірина Клименко, Євген Єфремов та авторка цієї статті. Упродовж 1994–2011 років відбулося понад 20 експедиційних виїздів³: 18 поїздок здійснено власним коштом збирачів, 2 експедиції мали державне фінансування⁴. Музичний (переважно пісенний) фольклор зафіксований у більш ніж 100 селах. Усього зібрано понад 200 годин аудіозапису та 50 – відеозапису. Лівову частку накопичених матеріалів становлять записи обрядового фольклору – пісні та інформація щодо обставин їх виконання, описи обрядів.

За матеріалами календарного циклу в басейні Уборті виділяються дві опозиційні зони, що отримали умовні назви – «північна» та «південна» (найпоказовішими для такого поділу виявилися жанри весняно-літнього циклу; див. праці авторки [21; 22; 23]). На прикладі весняних обрядів і пісень основними критеріями для такого поділу стали:

- *свято*, що знаменує початок весняного календарного сезону;
- приурочені до цього свята *обрядові дії* та стан їх збереженості;
- пісенні жанри, що функціонують на певній території та їх місцеві *назви*;
- *пісенні типи*, які є визначальними для своєї традиції, тобто займають домінуючу позицію щодо інших весняних мелодій (до таких типів зараховуємо наспіви, що фіксуються практично в кожному селі зі значною кількістю поетичних текстів; як правило, такі мелодії – поліфункціональні, їх виконують як під час обрядів, так і в позаобрядових ситуаціях).

Весняні обряди та пісні північної традиції. Північна традиція локалізована на теренах нижньої Уборті (на північ від сс. Хочине та Рудня Перганська Олев-

ського р-ну, на карті це пункти 1350 та 1352). У більшості сіл пісенний весняний сезон розпочинається зі свята Стрітіння (рідше – з Постових Запусків) і триває переважно до Великодня. На Стрітіння «гукали весну» (так у місцевій традиції називають обряд зустрічі весни), на Великдень водили хороводи (у місцевій термінології – «корогоди»).

Місцеві пісенні жанри представлені *веснянками* (виконуються впродовж усього весняного сезону), *весняними закличками* (приурочені безпосередньо до обряду зустрічі весни) та *хороводно-ігровими* піснями. На півночі побутує ще один жанр – це запозичені з лірницького репертуару *побутові пісні релігійного змісту*, переважно псалми (про «Сіротку», «Лексея – Божого чоловіка», Юрія-змієборця – «Були люди неверніє», передсмертні муки Христа – «Через поле широке»). Такі пісні називаються «*постовими*», їх виконують у Великий піст, і вони часто супроводжують жіночу домашню роботу.

Серед традиційних весняних мелотипів визначальним для північної традиції є тип з будовою вірша 5+4 (див. табл., рядок № 1)⁵. У всіх селах ритмоформула розспівується в терцевому (терцево-квартовому) діапазоні з субквартою (див. приклад № 1, 2). Наспіву цього типу звучать як під час обряду гукання весни, так і впродовж усього весняного періоду, у зв'язку з чим їх так і називають – «весна» (побутує також термін «веснянка»). Ще один поширений на нижній Уборті тип – одноелементна закличка-диямб. Ці мелодії взагалі могли не співатися, а голосно скандувалися, завдяки чому поширеним є вираз «гукати, кричати, клікати весну» (див. приклад № 3)⁶.

З-поміж весняних обрядів нижньої Уборті найбільшу кількість різноманітних ритуальних дій і наспівів притягнув до себе ранньовесняний етап. Географія локальних форм зустрічі весни показує внутрішню структуру північного локусу. Виділяються три сублокальні традиції, кожна з яких має дещо відмінні музичні характеристики (див. карту):

- на півночі Олевського району обрядові дії зосереджені навколо ритуальних вогнів, обряд називався «палити весну»: «*На запускі палілі весну. Збирають старіє коробкі <...> в одін ворох да костра палять. А мі все за руки беромось і кругом того костра бегаєм і споваєм*» (Олевськ:

Хочине); окрім названих типів тут побутує 4-дольна веснянка з рефреном «Темная-зеленая дубровка» (див. табл., рядок № 3; приклад № 4);

– на більшій території Лельчицького району центральним атрибутом обряду зустрічі весни є прикрашене ритуальне деревце – ялинка: «Йолочку зробім й веснэ гукбйом» (Лельчиці: Дуброва); практично в кожному селі фіксується хорівод «Конопелюшка» (див. табл., рядок № 4; приклад № 5);

– у правобережних селах Лельчицького району і біля самої Прип'яті весну гукують біля копиць сіна: «Кругум стогаю ходім да й сьповаєм» (Петриків: Снедін), про ялинку респонденти не згадують; на цій території веснянки збереглися погано, навіть виявлення домінантного типу вимагало підсиленого опитування.

Весняні обряди та пісні південної традиції. Південна традиція поширена на територіях середньої та верхньої течій Уборті (більша частина Олевського та Ємільчинського р-нів). За спогадами більшості респондентів, у цій місцевості початок весняного сезону асоціювався з Благовіщенням, коли вперше голосно співали веснянки на вулиці: «Сьонє Благоуєщенє. <...> Сьогонні первій день і веснянку можна на дворі [співати. – М. С.]» (Ємільчине: Осівка). Кінцевий етап розмитий, найчастіше згадують «Вшестя» (Вознесіння). Весняні обряди на цій території практично не збереглися. Лише в с. Осівка Ємільчинського району згадали, що на Благовіщення, під час першого співу веснянок, розпалювали біля воріт вогні (палили торішню солому)⁷.

Обряд зустрічі весни й пов'язані з ним весняні заклички на цій території невідомі. Не співають на півдні і постових пісень. Жанрову периферію займають хоріводно-ігрові мелодії (зрідка згадують «Подоляночку», у с. Середи Ємільчинського р-ну зафіксовані спогади про «Кривий танець» (разом з мелодією), який водили всім селом на Проводи після відвідування кладовища).

Хоча в південній традиції немає розвинутої весняної обрядовості, однак весняний сезон насичений співом – це веснянки переважно любовного змісту. Домінантне місце займає поширений на Житомирщині ритмотип з 10-складовим віршем 5+5 (див. табл., рядок № 5). Діапазон мелодій переважно квартовий (рідше квінтовий) з субквартою (див. приклад № 6, 7).

Південний локус складається з двох основних сублокальних традицій (критерієм для їх виділення є не обрядові дії, відомостей про які практично немає, а мелотипологічна картина весняного сезону [22, карта, с. К12]):

– для традиції верхньої Уборті (Ємільчинський р-н) характерне мономелодичне оформлення весняного періоду, лише в десяти селах (з 30-ти обстежених) до основного наспіву приєднуються одна / дві нові мелодії (кожна з них репрезентована одним поетичним текстом, зрідка двома); у восьми селах таким «типом-супутником» є веснянка 4-дольного устрою (див. табл., рядок № 6; приклад № 8);

– весняна традиція середньої Уборті (Олевський р-н), навпаки, полімелодична (в селах, розташованих на північ від Олевська, зафіксовано від чотирьох до семи різних мелодій)⁸; найчастіше фігурує 6-дольна веснянка із силабічною будовою моделі 5+5 (див. табл., рядок № 7; приклад № 9); версії домінантного типу з поріччя середньої Уборті часто мають квінтовий діапазон (див. приклад № 7).

Підсумовуючи власні спостереження над весняними обрядами й піснями, локалізованими в басейні Уборті, зазначимо, що Північна та Південна зони окресленого терену – ареальні опозити. Вони відрізняються не лише за набором мелотипів, але й за обрядово-етнографічним контекстом пісень, жанровим складом, термінологією. Мелогографічний кордон між цими локасами трактуємо як непрохідний, його вагомність підкреслюється, по-перше, паралельними процесами в інших жанрових циклах (зміна обрядів і мелотипів), по-друге, даними суміжних дисциплін [22, с. 44–45].

Натомість контраст між сублокальними традиціями в межах кожної з цих зон не такий різкий. Їх об'єднує (1) спільний обрядово-етнографічний контекст (відрізнятися можуть форми проведення обряду, як це відбувається в зоні північній), (2) набір пісенних жанрів, (3) наявність спільного (домінантного) мелотипу. Основні ж відмінності між сублокальними пісенними традиціями полягають у варіантах комбінацій ритмічних типів (при полімелодичному оформленні весняного сезону) та у звуковисотному вирішенні домінантного ритмотипу, що відбиває особливості музичного мислення на вузьколокальному рівні.

Таблиця

Ритмоструктурні типи весняних наспівів басейну Уборті

№	силабо- ритмічний код*	семан- тична форма	ритмомалюнок в межах композиції	поширення форми в традиції	локалі- зація (див. карту)	нотний приклад
1	⟨5,4 ² ⟩	аб; вг	 var.	домінантна	північна зона	1, 2
2	⟨4 ⁿ ⟩	а+б+в...		досить поширена		3
3	⟨44; P43⟩	аб; рс	 Те- мня-я- зе-льо-ня-я ду-бров-ко	локального значення		4
4	⟨445; p45⟩	абв; рв	 Ой ле-лю-шки	локального значення	5	
5	⟨55 ² ⟩	аб; вг		домінантна	південна зона	6, 7
6	⟨44; 33⟩	аб; вв (аб;вг)		локального значення		8
7	⟨55 ² ⟩	аб; рб	 Ой ра-но ра-но	локального значення		9

* Система кодування ритмічних типів взята з праці І. Клименко [10].

Нотний символ указує на тип ритму: е – на трійковий ритмічний устрій, q – на двійковий зі спорадичним розщепленням модельних долей.

Цифри коду вказують на кількість модельних силабохрон, кількість цифр – на кількість силаборитмічних груп, підкреслені цифри – на фігури з довгими заключними силабохронами. Рядки розмежовуються знаком «;», кількість рядків в ізометричних формах показана нарядковим індексом.

Нотні приклади*

1. $\text{♩} = 188$ *Одна* *Вдвох* *Лельчиці: Глушковичі*
 1. Ой ве-сна - ве - сна ве - сна - но - чка, ой чи - я до - чка О - кса - но - [чка]?

2. *gibato* *Гурт* *Лельчиці: Нове Полісся*
 2. Прий-шоу І - ван - ко во - ду бра - ті сво - їх ко - ні - коу на - пуй - ва - у - [ті].

3. $\text{♩} =$ *Одна* *Вдвох* *Лельчиці: Борове*
 3. Ве-сна - кра - сна, шо ти нам дай ву - ис - сла? Ма-лим дс-ткам по с - с - чс-чку, а хло - пчи-кам по ша - по-щи.

4. $\text{♩} = 92$ *Одна* *Вдвох* *Олевськ: Копище*
 4. Ой вуй - дс - тс, вес - нин - кі, на но - ве - с дс - то. Тем - шв - зе - ле - на - я ду - бров - ко.

5. $\text{♩} = 132$ *Втрех* *Лельчиці: Борове*
 5. По - сс - ю я ко-но-пс-люш-кі на ши-ро-кой гра-дс, да Ой, дс-люш-кі, на ши-ро-кой гра-дс.

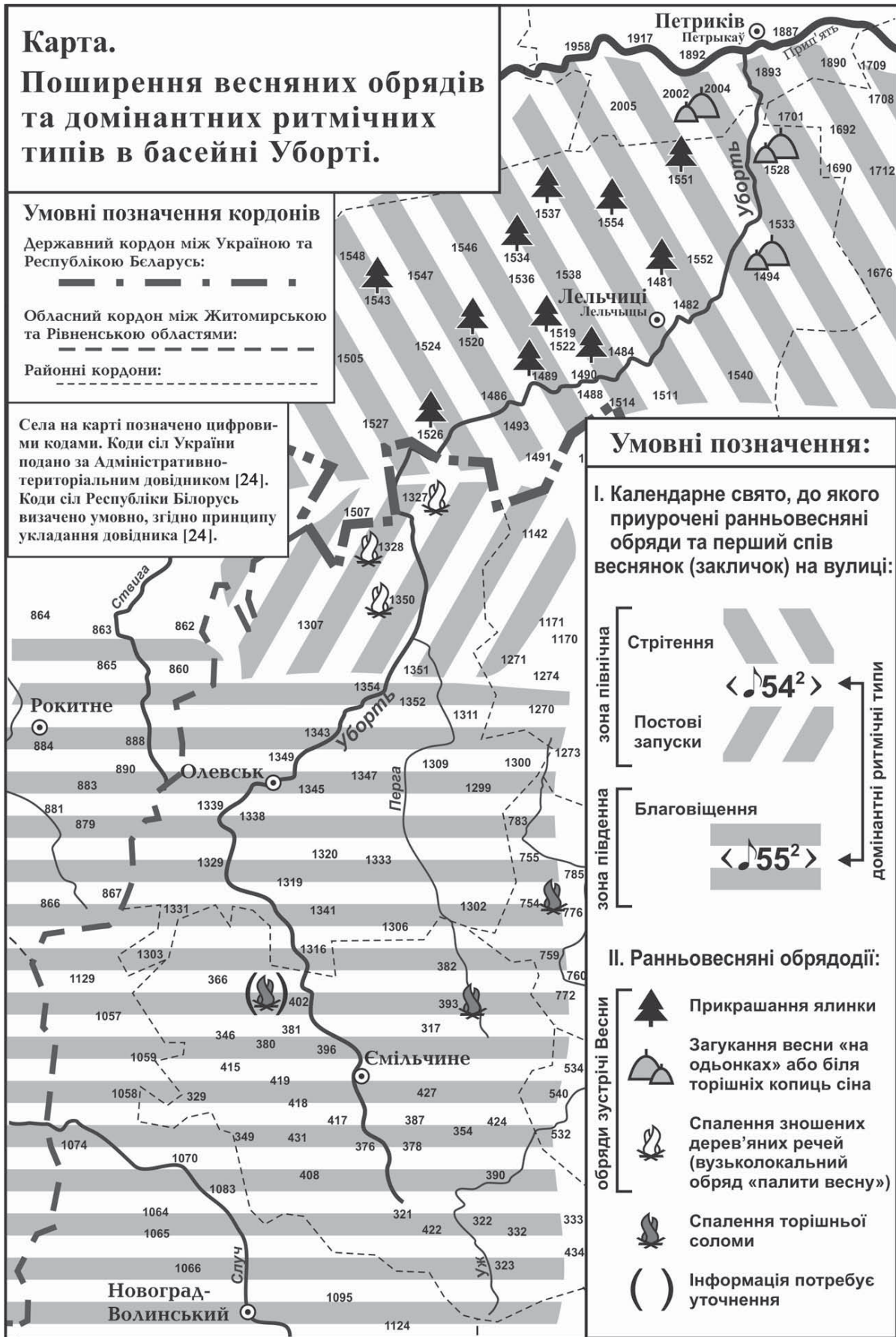
6. $\text{♩} = 80$ *Смільчине: Підлуби*
 6. Вий - ду на го - ру, гля - ну на мо - ре. Са - ма я ба - чу, шо ме - ні го - [ре].

7. $\text{♩} = 158$ *Одна* *Вдвох* *Олевськ: Суцани*
 7. Сс - рі - с гу - сі греч - ку по - с - лі, на си - нс мо - ре піт по - ле - тс - [в].

8. $\text{♩} = 100$ *Одна* *Вдвох* *Смільчине: Серби*
 8. Кру - гом бо - ло - та ска - че со - ро - ка та й кря - че, та й кря - че.

9. $\text{♩} = 130$ *Одна* *Гурт* *Олевськ: Суцани*
 9. З.Я не ма - ни - ла, да вон сам при - ле - теу. Ой, ра - но - ра - но. Да вон сам при - лс - тау.

* Приклади № 2–6, 8, 9 записала й транскрибувала М. Скаженик. Приклад № 7 записав і транскрибував Є. Єфремов. Приклад 1 записав О. Бут, транскрибувала М. Скаженик.

Література

1. Антоніна Матвієнко співає веснянки і петрівки / ред. М. Кузик. Без анотації. – К. : Мелодія, 1980. – 1 грампл. 175 мм стерео 33¹/₃ (13'19", 10 творів) + конв. : ілюстр.
2. Гончаренко О. Обрядові пісенні жанри Сумщини: географія основних ритмотипів / Олена Гончаренко // Проблеми етномузикології : зб. наук. ст. / [ред.-упоряд. І. Клименко ; НМАУ ім. П. І. Чайковського]. – К., 2010. – Вип. 5 : Слов'янська мелогеографія. – Кн. 1. – С. 31–42.
3. Єфремов Є. Постові веснянки на Київському Поліссі / Євген Єфремов // Проблеми етномузикології : зб. наук. ст. / [упоряд. О. І. Мурзина]. – К., 2009. – Вип. 4. – С. 77–95.
4. Єфремов Є. В. Ритмоструктурні типи календарних наспівів на Київському Поліссі / Євген Єфремов // Полісся України : матеріали історико-етнографічного дослідження / [за ред. С. Павлюка, М. Глушка]. – Вип. 1. Київське Полісся. 1994. – Л. : Ін-т народознавства НАН України, 1997. – С. 245–259.
5. Єфремов Є. Русальні пісні на Київському Поліссі / Євген Єфремов // Полісся: мова, культура, історія. Матеріали міжнародної конференції / [редкол. : П. Ю. Гриценко та ін. ; відп. за вип. Г. А. Скрипник]. – К., 1996. – С. 404–411.
6. Єфремов Є. Типологічна система традиційних весняних наспівів у верхньому межиріччі Тетерева та Ужа / Євген Єфремов // Полісся України : матеріали історико-етнографічного дослідження / [за ред. С. Павлюка, Р. Омеляшка]. – Вип. 3. У межиріччі Ужа і Тетерева. 1996. – Л. : Ін-т народознавства НАН України, 2003. – С. 291–296.
7. Клименко І. Веснянки Західного Полісся (весняні ритуали та пісні Південної Пінщини) / І. Клименко // Електронна версія на DVD до книги: Клименко І., Мурзина О. Київська лабораторія етномузикології. 1992–2007. – К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2008. – 153 с.
8. Клименко И. Картографирование обрядовых напевов в рамках сублокальных традиций (на материале западнopoлесского архива НИЛ музыкального фольклора Киевской консерватории) / И. Клименко // Картографирование и ареальные исследования в фольклористике : сб. трудов РАМ им. Гнесиных / [сост. О. А. Пашина]. – М., 1999. – Вып. 154. – С. 87–114.
9. Клименко І. Наспів «весни-трійці» на Пінському Поліссі / І. Клименко // Родовід. – 1995. – Чис. 11. – С. 82–92.
10. Клименко І. Наспиви купальсько-петрівської приуроченості в українців: макроареалогія / Ірина Клименко // Проблеми етномузикології : зб. наук. ст. – Вип. 5. Слов'янська мелогеографія. – Кн. 1 / [ред.-упоряд. І. Клименко ; НМАУ ім. П. І. Чайковського]. – К., 2010. – Ч. 1 : Студії. – С. 138–164 ; Ч. 2 : Атлас. – С. К35–К42.
11. Корінь І. Весняні наспиви в контексті календарної звичаєвості Волинського Полісся (північно-західний субрегіон) : дипломна робота / І. Корінь ; наук. керівник О. Мурзина ; НМАУ ім. П. І. Чайковського. – К., 2004. – 92 с.
12. Коропніченко Г. До питання про південні кордони Київського Полісся (за матеріалами календарної традиції межиріччя Тетерева та Ірпеня) / Г. Коропніченко // Полісся: мова, культура, історія. Матеріали Міжнародної конференції. – К., 1996. – С. 428–437.
13. Лукашенко Л. Мелогеографія традиційних обрядових наспівів та лінгводіалектне членування північного Підляшшя / Лариса Лукашенко // Проблеми етномузикології : зб. наук. ст. – Вип. 5. Слов'янська мелогеографія. – Кн. 1. – Ч. 1 : Студії. – С. 56–61 ; Ч. 2 : Атлас. – С. К14–К15.
14. Лукашенко Л. Пісні весняного жанрового циклу на північному Підляшші / Лариса Лукашенко // Вісник Львівського університету. – 2009. – Вип. 9. – С. 110–131. – (Серія «Мистецтвознавство»).
15. Можейко З. Песенная культура Белорусского Полесья: село Тонеж / З. Я. Можейко. – Минск : Наука и техника, 1971. – 263 с.
16. Можейко З. Песни Белорусского Полесья / З. Я. Можейко. – М. : Сов. композитор, 1983. – Вып. 1. – 183 с.
17. Рибак Ю. Вокальні мелотипи у верхньоприп'ятських волочевих обрядах / Ю. Рибак // Музика та дія в традиційному фольклорі. – Л., 2001. – С. 49–55.
18. Рибак Ю. Обрядові пісні верхньоприп'ятської низовини (мелотипологія – мелогеографія – культурогенеза) : дис. ... канд. мистецтвознав. 17.00.03/ Юрій Петрович Рибак. – Л., 2005. – 188 с.
19. Рибак Ю. Постові пісні верхньоприп'ятського басейну / Ю. Рибак // Народна музика Волині / зб. статей і матеріалів наук.-практ. конф. «Народна музика Волині», (Кременецький педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка, 25–26 травня 1998 р.) / [ред.-упоряд. О. Смоляк ; відп. за вип. В. Сабран]. – Кременець, 1998. – С. 67–71.
20. Скаженик М. Весняні заклички нижньої Уборті: особливості формотворення / М. Скаженик // Народознавчі зошити. – 2006. – Вип. 3–4 (69–70). – С. 493–502.
21. Скаженик М. Мелогеографічне вивчення Уборті: купальсько-петрівські наспиви та обряди / М. Скаженик // Проблеми етномузикології : зб. наук. ст. / [упоряд. О. І. Мурзина]. – К., 2009. – Вип. 4. – С. 154–175.
22. Скаженик М. Мелогеографічний ландшафт басейну Уборті (за матеріалами річно-

го обрядово-пісенного циклу) / М. Скаженик // Проблеми етномузикології : зб. наук. ст. – Вип. 5. Слов'янська мелогогеографія. – Кн. 1 [ред.-упоряд. І. В. Клименко; НМАУ ім. П. І. Чайковського]. – К., 2010. – Ч. 1 : Студії. – С. 43–55 ; Ч. 2 : Атлас. – С. К9–К13.

23. Скаженик М. Мелогогеографія пісен весенне-літнього періода в басейні реки Уборть / М. Скаженик // Традиционные музыкальные культуры на рубеже столетий: проблемы, методы, перспективы исследования. Материалы Междунар. научн. конф. – М. : РАМ им. Гнесиных, 2008. – С. 225–232.

24. Українська РСР. Адміністративно-територіальний устрій: на 1 січня 1987 р. – К., 1987.

25. Эвальд З. Песни Белорусского Полесья / З. В. Эвальд ; под ред. Е. В. Гиппиуса. – М. : Сов. композитор, 1979. – 143 с.

Примітки

¹ Аналізу весняних мелотипів Західного й Лівобережного Полісся (іноді в комплексі з іншими календарними пісненими типами) присвячені, зокрема, праці Юрія Рибачка [17; 18; 19], Ірини Клименко [7; 8; 9], Лариси Лукашенко [13; 14], Олени Гончаренко [2], дипломна робота Ірини Корінь [11].

² Відомі лише записи із чотирьох сіл Лельчицького р-ну (Тоніж, Букча, Глушковичі, Дуброва), здійснені Зінаїдою Евальд та Зінаїдою Можейко [25; 15; 16], та грамплатів-

ка виконавиці з с. Неділище Ємільчинського р-ну [1].

³ Експедиції мали різну мету – розвідувальну, повторні виїзди з наміром уточнення й поповнення отриманих раніше матеріалів, відеозапис обрядів, якісний цифровий запис, багатоканальний аудіозапис тощо. Залежно від мети й маршруту, експедиції або повністю проходили на теренах Уборті, або лише частково зачіпали їх.

⁴ Ці матеріали зберігаються в Музеї-архіві народної культури Українського Полісся при Державному науковому центрі захисту культурної спадщини від техногенних катастроф Міністерства надзвичайних ситуацій України.

⁵ Ритмотип 5+4 має купальську приуроченість у більшості етнографічних регіонів України й Білорусі [10], зокрема і на верхній та середній Уборті [21], але на нижній Уборті, подібно до інших локальних традицій басейну Прип'яті [10, с. 146], вона трактується виключно як веснянка.

⁶ Різноманітні ритмокомпозиційні модифікації на основі цієї ритмоформули розглянуті в праці авторки цієї статті [20].

⁷ У 2006 році обряд був зафіксований на відеоплівку. Подібний обряд нібито побутував у с. Рудня-Іванівська Ємільчинського р-ну та с. Путиловичі Лугинського району.

⁸ Деякі мелодії не трапляються в інших традиціях Уборті, але побутують на суміжних територіях, що свідчить про дифузну природу місцевої пісенної традиції [22, с. 45].